

şarından ahşapla kaplanmıştır. İki kat yüksekliğinde ve 9,60 x 9,60 m. boyutlarındaki tevhidhânenin sağır olan güney duvarının ortasında yarım daire planlı mihrap hücresi vardır. Doğu ve kuzey yönlerinde 1,50 m. derinliğindeki mahfillerin zemini bir kademe yükseltilmiş, sınırlarına fevkanî kadın mahfillerini taşıyan ahşap dikmeler dizilmiş, dikmelerin arası -girişin karşısına isabet eden yer dışında- ahşap korkuluklarla kapatılmıştır. Doğu ve kuzey duvarlarındaki yedi pencereden ışık alan tevhidhânenin mihrabı ve çevresi Rifâî tekkelere özgü bir biçimde tefriş edilmiştir. Mihrabın içine burhan göstermekte kullanılan topuz (şiş), tığ, kılıç, gürz gibi aletler asılmış, iki yanına teberler dikilmiş, sağ ve soldaki duvarlara iki defa kutbiyet makamına nâil olduğu için "ebû'l-alemeyn" olarak anılan Pîr Ahmed er-Rifâî'nin çiftte tarikat sancağı gerilmiştir. Tevhidhânenin batı duvarında zemini üç basamakla yükseltilmiş türbe ahşap korkuluklarla sınırlandırılmıştır. İki kat yüksekliğindeki dikdörtgen planlı (5,40 x 3,70 m.) türbede bulunan beş adet ahşap sandukanın başuçlarında âsitânenin dervişlerinden Hattat İsmâil Dede Efendi'nin nesih hattıyla yazılmış manzumeleri içeren levhalar yer almaktaydı. Rifâî Âsitânesi tasarım mantığı, cephe düzeni, mimari ayrıntılar ve süsleme programı bakımından dönemin ahşap sivil mimari örnekleriyle büyük bir yakınlık gösteren XIX. yüzyılın tipik bir örneğidir. Gösteriş iddiasından ve biçim kaygısından uzak, ihtiyaca göre tasarlanmış yapının selâmlık ve harem bölümlerini oluşturan mekânları arasında tekkelerin kullanımı şemasını yansıtan girift bağlantıların kurulduğu dikkati çekmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

İstanbul Tekkeleri Listesi, İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin, nr. 1825, s. nr. 136; TSM, nr. E. 1772, 3333, s. nr. 168; Süleymaniye Ktp., Zühdü Bey, nr. 489, vr. 2^b; *Üsküdar'da Menzilhane Yokuşu'ndaki Şeyh Tevfik Efendi Dergâhı'nın Planı*, BA, Plan-Proje-Kroki Kataloğu, nr. 93; Galata Mevlevihanesi Müzesi, Cemâleddin Server Revnakoğlu Arşivi, dosya nr. A/168; Bandırmalızade, *Mecmûa-i Tekâyâ*, İstanbul 1307, s. 13; Melekpaşazade Kadri Bey, *Hankahnâme*, Süleymaniye Ktp., Nuri Arlasöz, nr. 36, vr. 8^b (nr. 206); *Âsitâne Tekkeleri*, s. 17; *Mecmûa-i Cevâmî*, II, 64-65; Mehmed Râif, *Mir'at-ı İstanbul*, İstanbul 1314, s. 113; *Tekâyâ ve Zevâyâ Mahsus Defter*, İstanbul Vakıflar Başmüdürlüğü Arşivi, nr. 309; Hüseyin Vassâf, *Seftne-i Evliyâ* (nşr. Ali Yılmaz – Mehmet Akkuş), İstanbul 2006, V, 305; I. Friedlander, *The Whirling Dervishes*, New York 1975, s. 120-121; Konyalı, *Üsküdar Tarihi*, I, 61, 247-248, 433; Zâkir Şükrü, *Mecmûa-i Tekâyâ* (Tayşi), s. 77; a.e.: *İstanbul Hankahları Meşâiyihî* (nşr. Turgut Kut), Harvard 1995, s. 73-74; L. Thornton, *Les orientalistes*

peintres et voyageurs 1828-1908, Paris 1983, s. 218-219; T. Gautier, *Constantinople*, İstanbul 1990, s. 139-148; a.e.: *İstanbul* (trc. Nurullah Berk), İstanbul, ts. (Apa Ofset Basımevi), s. 151-161; M. Baha Tanman, "Settings for the Veneration of Saints", *The Dervish Lodge: Architecture, Art and Sufism in Ottoman Turkey* (ed. R. Lifchez), Berkeley 1992, s. 155-156; a.mlf., "İstanbul'un Ortadan Kalkan Tarihî Eserlerinden Üsküdar'da Rifâî Âsitânesi", *100 Yaşında Bir Osmanlı Ekrem Hakkı Ayverdi ve Osmanlı Mimârisi Sempozyumu* (haz. Ayşe Yıldız Topuz), Ankara 2002, s. 117-174; a.mlf., "Rifâî Âsitânesi", *DBİst.A*, VI (1994), s. 324-325; Sâlim Yorgancıoğlu, *Üsküdar Dergâhları* (haz. Ahmed Yüksel Özemer), İstanbul 2004, s. 114-116; Ziya Şâkir, "Tarikler, Tekkeler", *Resimli Tarih Mecmuası*, sy. 12, İstanbul 1950, s. 464-467; Nedret İslî – T. Zarcane, "La population des couvents de derviches d'Istanbul à la fin du XIXe siècle", *Anatolia Moderna: Yeni Anadolu*, II, Paris 1991, s. 209-220; Esin Demirel İslî, "Üsküdar'da Rufai Asitanesi", *Arkitekt*, sy. 433, İstanbul 1996, s. 84-85.

M. BAHÂ TANMAN

RİFÂİYYE

(الرفاعية)

Ahmed er-Rifâî'ye
(ö. 578/1182)

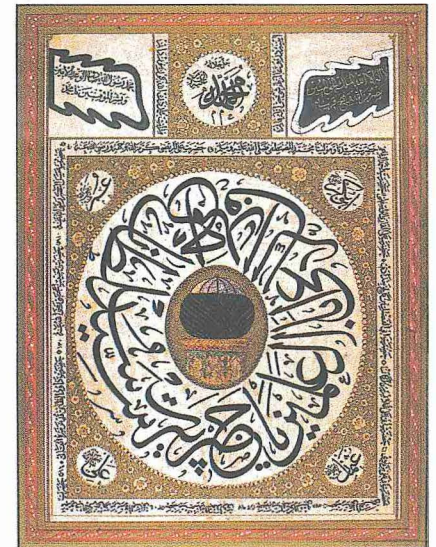
nisbet edilen İslâm dünyasının
ilk tarikatlarından biri.

Kurucusunun nisbesinden dolayı Rifâîyye diye bilindiği gibi ismine izâfetle Ahmediyye, kurulduğu bölge olan Batâîh'e nisbetle Batâîhiyye adlarıyla da anılır. Ancak sonraki yıllarda muhtemelen Batâîhiyye adının fazla kullanılmaması ve XIII. yüzyılda Ahmediyye adıyla ortaya çıkan Bedeviyye ile karıştırılmaması için daha çok Rifâîyye adı yaygınlaşmıştır. Tarikat günümüzde Türkiye'de Rufâîyye şeklinde de söylenmektedir. 512'de (1118) Irak'ın güneyindeki Batâîh bölgesinde Ümmüabîde köyünde doğan Ahmed er-Rifâî önce Ebû'l-Fazl Ali el-Vâsıtî'den, daha sonra dayısı Mansûr el-Batâîhî'den ilâfât aldığı için Rifâîyye'nin Hz. Ali'ye ulaşan iki silsilesi bulunmaktadır. İlk şeyhi vasıtasıyla silsile Ebû'l-Fazl b. Kâmil el-Vâsıtî, Gulâm b. Türkân, Ebû Ali er-Rûzbârî, Ali el-Acarnî, Ebû Bekir eş-Şiblî; ikinci şeyhi vasıtasıyla Ebû Mansûr et-Tayyib, Ebû Said en-Neccâr, Ebû Ali el-Karmezî, Ebû'l-Kâsım es-Sundûsî (es-Sundurûsî), Ebû Muhammed Ruveyym el-Bağdâdî ile Cüneyd-i Bağdâdî'ye varmakta, ondan da Hz. Ali'ye ulaşmaktadır.

Rifâîyye'nin XII. yüzyılda teşekkül eden tarikatlar arasında kuruluşunu tamamlayıp teşkilâtlanan ilk tarikat olduğunu söylemek mümkündür. Ahmed er-Rifâî'nin genç yaşta devrin meşhur sûfilerinden olan dayısı Mansûr el-Batâîhî'den kalabalık bir

mürîd topluluğu devralmış olması bu teşkilâtlanmanın en önemli sebebi olarak görülebilir. Zira Şeyh Mansûr, onu 540 (1145-46) yılında "şeyhü's-şüyûh" unvanıyla Ümmüabîde'de bulunan tekkeye yerleştirerek kendisine bağlı bütün tekkelerin başına geçirmişti. Buradaki merkez tekkenin on yıl sonra ilâvelerle genişletildiği görülmektedir. 550'de (1155) 4000 kemerli olarak inşa edilen ve "rivâk" diye anılan bu tekke yüzlerce metrekairelik bir alanı kapsayacak büyüklükteydi. Zâviye yerine daha çok rivâk kelimesinin kullanılması, tekke binasının ahşap direkler ve direkler arasında üstü örtülü kemerlerle bağlantılardan meydana gelen revaklardan oluşması sebebiyledir. Kurulduğu bölge Güney Irak'ta Kûfe, Vâsıt ve Basra arasında Fırat ile Dicle nehirlerinin meydana getirdiği, içinde bolca ağaç ve kamış bulunan bataklıklardan (batâih) ibaret olduğundan tekkenin bu şekilde inşa edildiği anlaşılmaktadır. Tekkenin binlerce muhip ve müntesibin sağladığı bağış, hediye ve vakıflarla on binlerce cemaate hizmet edebilecek tarzda yapıldığı belirtilir. Büyük zikir meclislerinin kurulduğu geceler (mahyâ) 100.000 mürid Ümmüabîde civarında çadırlarını kurar ve her gün 20.000 mürid rivâkta toplanırdı. Bunlara sabah akşam yiyecek ikram edilirdi. VI (XII) ve VIII. (XIV.) yüzyıllarda müreffeh bir yer olarak anılan, yerleşim yerlerinin birbirine dereler ve su ka-

Rifâî tâc-ı şerîfi çevresinde düzenlenmiş Aziz Efendi hattıyla celi sülûs levha (Muhiittin Serin, *Hattat Aziz Efendi*, İstanbul 1999, s. 87)

nalları ile bağlandığı, ulaşımın kayırlarla yapıldığı anlaşılan bu bölgede günümüzde sadece Ahmed er-Rifâî'nin türbesi kalmıştır. Ahmed er-Rifâî'den sonra Ümmü-bide'deki rivâkta irşad postuna ilk olarak yeğeni ve damadı Ali b. Osman (ö. 584/1188), ardından diğer damadı Abdürrahîm b. Osman (ö. 604/1207), onun ardından ilk damadından torunu İbrâhîm el-A'zeb (ö. 609/1212) oturmuş, böylece şeyhlik Rifâî ailesi içinde devam etmiştir. İbrâhîm el-A'zeb ile birlikte kardeşi Ahmed el-Ah-dar'dan Rifâiyye kaynaklarında kutub olarak söz edilmektedir. Rifâiyye, Ahmed er-Rifâî'nin İskenderiye'ye gönderdiği Ebû'l-Feth el-Vâsîfî (ö. 632/1234-35) aracılığıyla Mısır'da teşkilâtlanan ilk tarikat olmuştur. Ahmed er-Rifâî ve tarikatıyla ilgili *el-Ma'ârifü'l-Muhammediyye fi'l-vezâ'i-fi'l-Ahmediyye* adlı eserin yazarı, Rifâî'nin torunlarından İzzeddin Ahmed es-Sayyâd (ö. 670/1271) zamanında tarikat Irak, Suriye, Hicaz, Yemen ve Mısır'da yaygınlık kazanmıştır. Ayrıca Tunus'ta XV. yüzyılda bir Rifâî şeyhinin bulunduğu bilinmektedir.

Amasya Taşova'da Rifâiyye'ye ait Seyyid Nüreddin Alparslan Zâviyesi için düzenlenen vakfiyenin Ramazan 655 (Eylül 1257) tarihini taşıması (Bayram, sy. XXIII [1994], s. 32), Kayseri civarında Develî'de Seyyid Şerif adlı bir Rifâî şeyhine ait 695 (1295-96) tarihli bir mezar taşının bulunması (Özgüç – Akok, XIX/75 [1955], s. 382) ve Eflâkî'nin kaydına göre Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin (ö. 672/1273) sağlığında Konya'da Rifâîler'in mevcudiyeti (*Âriflerin Menkıbeleri*, II, 149-150) Rifâiyye'nin Anadolu'da XIII. yüzyılın ortalarından itibaren varlığını göstermektedir. İbn Battûta 732-734 (1332-1334) yıllarında dolaştığı yerlerden Kuzey Anadolu, Amasya, İzmir, Bergama ve Macar adlı bir Türkistan şehrinde Rifâiyye mensuplarından söz etmektedir (*Seyahatnâme*, I, 417, 425, 427, 471). M. Fuad Köprülü, İbn Battûta'dan hareketle Rifâiyye mensuplarının XIII. yüzyılın sonları ile XIV. yüzyılın başlarında Anadolu'da faaliyet gösterdiklerini (*Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, s. 174), Os-

manlı Devleti'nin kurulduğu bu dönemde Rifâiliğin en etkili tarikatlardan biri olduğunu (*Osmanlı Devletinin Kuruluşu*, s. 95-96) kaydetmektedir. Rifâiyye'nin yanı sıra birkaç tarikata daha intisabı bilinen Molla Fenârî'nin XV. yüzyılda Bursa'da yaşamış olması Rifâiyye'nin Anadolu'da bu yüzyılda da devam ettiğini göstermektedir. Kaynaklar, XVI. yüzyılın ilk yarısında Anadolu ve İstanbul'da Rifâiliğin varlığından söz etmemekte (Öngören, s. 19), Rifâiyye mensuplarına İstanbul'da ancak XVI. yüzyılın sonlarından itibaren rastlanmaktadır. Yemen'den İstanbul'a gelen Şeyh Muhammed b. Ukayl (ö. 1037/1627) Üsküdar'da Tavâşî Hasan Ağa (İnâdiye) Camii'nde Rifâî âyini icra etmiştir. İstanbul'da tarikatın yaygınlaşması XVIII. yüzyılda Üsküdar'da Rifâî Âsitânesi'nin kurulmasıyla başlar (bk. RİFÂİ ÂSİTÂNESİ). Bu yüzyılda tarikatın İstanbul'daki altı büyük tarikattan biri olduğu belirtilmektedir (d'Ohsson, IV, 661-662). Aynı yüzyılın başlarından itibaren tarikatın birkaç tekke ile Edirne'de temsil edildiği ve burada Kabûlî Mustafa Efendi gibi di-van sahibi bir şeyhin yetiştiği bilinmektedir (Şimşek, s. 29). Ebû'l-Hüdâ es-Sayyâdî adında hem soy hem tarikat bakımından Rifâî-Sayyâdî olan bir şeyhin nakîbüleşraf olarak II. Abdülhamid'in yakınında bulunması, Rifâiyye'nin XIX. yüzyılın sonu ve XX. yüzyılın başlarında bütün Osmanlı topraklarında faal olduğunu göstermektedir. XIX. yüzyıl sonunda sadece İstanbul'da kırktan fazla Rifâî tekkesi mevcuttu (Depont – Coppolani, s. 328-329). G. Veinstein ve N. Clayer, bu dönemde İstanbul'daki Rifâî tekkelerinin diğer bütün tekkelere oranının yüzde on bir olduğunu tesbit etmiştir (*Les voies d'Allah*, s. 323). Enver Behnan Şapolyo, tekkelerin kapatılmasından (30 Kasım 1925) önce İstanbul'daki kırk Rifâî tekkesinin ismini kaydetmiştir (*Mezhepler ve Tarikatlar Târîhi*, s. 464-465).

XIX. yüzyılın sonlarında Endonezya'dan Hindistan, Afrika ve Balkanlar'a kadar hemen hemen bütün İslâm dünyasına yayılmış olan Rifâiyye günümüzde Mısır, Suriye, Yemen, Irak, Türkiye ve Balkan ülkelerinde varlığını sürdürmektedir (Tahrallı, *Ahmad al-Rifâî*, s. 335-336). Bulgaristan'ın Şumnu şehrinde Rifâî dervişlerinin faaliyetlerine ve XIX. yüzyılda Sofya ile Köstendil'de iki Rifâî tekkesine rastlanmaktadır. Yunanistan'ın Yanya, Serez, Eğriboz, Gümlüce, Selânik şehirlerinde ve Girit adasında Rifâî tekkeleri kurulmuştur. Arnavutluk'ta Rifâiyye'nin XVII. yüzyılın ortalarından itibaren yayılmaya başladığı anla-

şılmaktadır. XIX. yüzyılın sonlarına doğru Yakovalı Şeyh Mûsâ Muslihuddin er-Rifâî'nin Yakova'da kurduğu Hacı Mûsâ Tekkesi'ndeki faaliyetleri sonucu Rifâiyye, Arnavutluk'un yanı sıra Kosova ve Makedonya'ya da yayılmıştır. Arnavutluk'un Tiran, Berat, Pegin (Peçin), İşkodra, Ergiri kasrı (Gjirokaster), İlbasan (Elbasan), Petrela ve Tropoya şehirlerinde bu tarikata ait ondan fazla tekke kurulmuştur. Ayrıca Bosna-Hersek'in Saraybosna; Kosova'nın İpek, Prizren, Yakova (Gjakovë); Makedonya'nın Manastır, Kavadarci, Üsküp; Hırvatistan'ın Yakova (Djakovo) şehirlerinde Rifâiyye adına tekkeler kurulduğu görülmektedir. Buradan Avrupa ülkelerine, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve Avustralya'ya göç eden Rifâîler'den bir kısmının oralarda da tekkeler açtığı belirtilmektedir.

Rifâiyye tarikatının esasları Ahmed er-Rifâî tarafından tesbit edilmiştir. Onun ifadesine göre Rifâiyye Kitap ve Sünnet'e dayanan, tevazu ve alçak gönüllülüğün esas alındığı bir tarikatır (*el-Burhânü'l-mü'eyyed*, s. 62-63, 88; *el-Mecâlisü's-seniyye*, s. 17-18). Rifâiyye'de şeyhe intisap müridle mürşid arasında bir anlaşma ve sözleşme (biat ve mübâyya) olarak kabul edilmekte ve bir merasimle gerçekleştirilmektedir. Kenan Rifâî tarikattaki biat merasimini ayrıntılı şekilde kaydetmiştir (*Ahmed er-Rifâî*, s. 155-157). Tarikata giren sâlikten evvelâ şeriatın emir ve yasaklarını öğrenerek gereğini yerine getirmesi, sonra farzlarla birlikte çokça nâfile ibadetlerle meşgul olması istenir. Sâlik için şeriat edeplerinden tercih edilen öncelikle sohbettir; yani mürid mürşidinin sözlerini dikkatle dinlemeli, onun hal ve hareketlerine dikkat etmeli, davranışlarını ona göre düzenlemelidir. Şeyh ile sohbet ve beraberlik müridin kötü huylarını güzel huylara dönüştürmesine yardımcı olur. Seyrû sü-lûkün başlangıcı Hakk'a yönelip kalp huzurunu elde etmektir. Bu huzura mürşidin talimatına göre çokça salâtü selâm getirmekle ulaşılır. Salâtü selâm getirmekten maksat sâlike Hz. Peygamber'den feyiz ve "nefha"ların erişmesini sağlamaktır. Zira salâtü selâm vesilesiyle aradaki perdeler kalkmakta ve sâlik Resûl-i Ekrem'den zat nurlarını görebilmektedir. Buna göre Hakk'ın huzuruna vâsıl olmada Hz. Peygamber bir kapı mesabesindedir. Salâtü selâmın her namazdan sonra mürşidin belirleyeceği sayıda okunan beş şekli olmakla birlikte ümmî müridler için, "Allâhümme salli alâ seyyidina Muhammedin ve alâ âlihî ve sahbihî ve sellim" şeklinde okunması yeterli görülmüştür.

Rifâî taçı
(İstanbul
Belediye
Müzesi,
Envanter
nr. 3078)

Müridler, tek başlarına yaptıkları bütün zikirleri kendi iştecekleri kadar yüksek sesle (cehri) yaparlar. Toplu zikir ise hem oturarak (kuûdî) hem ayakta (kıyâmî) yapılmaktadır (bu zikrin İstanbul'da icra edilen şekli Ömer Tuğrul İnancı tarafından ayrıntılı biçimde kaydedilmiştir; bk. *DBİst.A*, VI, 330-331). Zikir meclislerinde genellikle Ahmed er-Rifâî'nin tertip ettiği evrâd ve ahzâbdan bir bölümü (sekizinci hizip) okunmaktadır. Ayrıca bazı gün ve gecelerde zikir sırasında "burhan" denilen kerametlerin izharı da söz konusudur. İsm-i celâl zikrinin hızlandığı bir sırada zikri yöneten şeyh kılıç, şiş, tığ, topuz gibi aletleri zikir yapan dervişler arasından seçtiği kimselerin yanak, karın, gırtlak, göz çukuru ucu gibi vücudun değişik yerlerine saplar. Dervişler vücutlarına saplanmış aleti elleriyle tutarken zikre devam ederler. Bunun yanı sıra şeyh yassı bir kaşık biçimindeki "gül" denilen, ateşte akkor haline getirilmiş demiri yalar veya dervişlerin belden yukarı çıplak bedenlerine temas ettirir. Bu tür gösteriler arasında ateşe girme, zehir içme, vahşi hayvanlarla oynama, ağızda cam parçalarını çiğneme gibi uygulamalar da zikredilebilir. Bu gösterilerle Allah dilemedikçe ateşin yakmasının, kesici aletlerin kesmesinin, yırtıcı hayvanların zarar vermesinin mümkün olmayacağı deliliyle ispatlanmak istenmekte, ayrıca bu yolla inkârcıların hidayete ermesi hedeflenmektedir.

Ahmed er-Rifâî'ye göre velâyet yolunda olan insanlarda bu hallerin meydana gelmesi mümkün olmakla birlikte bunlar o aşamada kemal alâmeti olmadığından önemsenmemelidir. Rifâî'den bahseden ilk kaynaklarda bu tür olaylara yer verilmiş, ancak ona bağlı olarak devam eden silsilelerde bu uygulamalar tarikatın belirleyici niteliği haline gelmiştir. Bununla birlikte Ahmed er-Rifâî'ye nisbet edilen, "Eğer bir ateşe ismim anılacak olsa asla alev alev yanmaz"; "Ateşin alevleri yükseldiği esna-

da zikredince mahlûkatın rabbinin izniyle alevler benim için sakinleşir"; "Rabbim bana dedi ki: Sen yırtıcı hayvanlar üzerinde büyük bir hükme sahipsın" şeklindeki ifadelerden hareketle (Kenan Rifâî, s. 179-181, 228) onun esasen bu tür kerametlere sahip olduğu, ondaki potansiyel gücün daha sonra halifelerinde zuhur ettiği ileri sürülmektedir. Nitekim Ahmed er-Rifâî'nin irşad faaliyeti için İskenderiye'ye gönderdiği Ebû'l-Feth el-Vâstî'nin halifesi Abdüsselâm el-Kalîbî'nin (el-Kuleybî) yanan bir ateşin içine girerek sönünceye kadar durduğu, Rifâî'nin torunu İbrâhim el-A'zeb'in aslan, yılan gibi vahşi hayvanlarla ve ateşle oynadığı belirtilmekte, Rifâî'nin diğer bir torunu İzzeddin Ahmed es-Sayyâd'ın bu tür olayları Allah'ın bir lutfu olarak değerlendirdiği görülmektedir.

M. Fuad Köprülü'nün bu uygulamaları Abbâsî Devleti'nin Moğollar tarafından yıkılmasından sonra şamanist tesirlerle ortaya çıkan olaylar olarak değerlendirmesi (*L'influence du Chamanisme turco-mongol sur les ordres mystiques musulmans*, s. 12-13) isabetli bir yaklaşım değildir. Zira Moğollar'ın gelmesinden önce de Rifâîyye mensuplarında bu uygulamaların varlığı bilinmektedir. Nitekim Bağdat Moğollar tarafından işgal edilmeden (656/1258) önce vefat etmiş olan Sibt İbnü'l-Cevzî (ö. 654/1256) eserinde 578 (1182-83) yılı olaylarını anlatırken Rifâîler'de sözü edilen hallerin görüldüğünü kaydetmektedir (*Mir'âtü'z-zamân*, s. 370-371). Öte yandan bu tür haller Şamanizm tesiriyle ortaya çıkmış olsaydı aynı hallerin o dönemde diğer tarikat mensuplarında da görülmesi gerekirdi, halbuki diğer tarikatlarda bu tür uygulamalara rastlanmamaktadır.

Rifâîyye'de riyâzet ve halvet müridin mertebesine göre değişiklik gösterir. Dokuz çeşit riyâzetin dördü sâlikin çavuşluk mertebesine, beşi de nakiblik mertebesine gelmesinden sonra uygulanır. Şeyh, çavuşluk mertebesine yükseltilecek sâlike her namazın arkasından şartlarına riayet ederek ve anlamını hatırlardan çıkarmayarak en az 1000 defa kelime-i tevhid zikrini yerine getirmesini, bununla kalbi nurlanınca Allah ismiyle zikretmesini, ardından yine her namazdan sonra 2500'den az olmamak üzere şeyh tarafından belirlenecek miktarda en az üç ay ism-i celâl zikrine devam etmesini emreder. Bu zikir müridin kalbinde iyice yerleşip nuru yüzünde zâhir olunca onu çavuşluk mertebesine yükseltir. Daha sonra ona her biri belli sayıda günün kapsayan ve yine belli sayıda kendine mahsus zikirleri olan dört

riyâzet yaptırır. Bu riyâzetlerin ardından mürid şeyhe mânevî bir işaret gelinceye kadar her gün 1000 adet "zü'l-celâli ve'l-ikrâm" zikrine devam eder ve sonunda nakiblik derecesine yükseltilir. Şeyh bu dereceyle ilgili gerekli işlemleri yerine getiren müride beş riyâzet daha yaptırır. Daha sonra günlük namazların peşinden belirlenen miktarda istigâse zikri denilen "lâ ilâhe illâ ente sübhâneke innî küntü mine'z-zâlimîn" (el-Enbiyâ 21/87) zikrine devam eder. Ardından şeyhi onu halife olacak nakibler için uygulanan kırk bir günlük tehzîb halvetine sokar. Halveti tamamlayan sâlik belli zikirleri de yerine getirdikten sonra kendisine hilâfet verilir. Hilâfet verilen müridlerin devam edeceği belli evrâd ve hizipler vardır. Rifâîyye'de ayrıca her yıl muharrem ayının on birinden itibaren yedi gün devam eden ve her güne mahsus belli sayıda zikirleri olan muharrem ayı halvetiyle bir i'tikâftan ibaret olan "halvet-i üsbüyye" yapılmaktadır.

Rifâîyye tarikatında sünnet olduğu kabul edildiği için siyah taç tercih edilmiştir. Tarikatta kullanılan kendine has şekil ve nitelikteki bayrak (alem) ve sancak, nefse karşı yapılan büyük cihad ordusunda saf tutup sebat etmenin sembolleri olarak kabul edilir. Cuma günü müminin bayramı olduğundan o gün gerçekleştirilen zikir merasimlerinde def ve nevt vurmak âdet haline getirilmiştir. Rifâîyye mensupları arasında XIX. yüzyıl ile XX. yüzyılın ilk çeyreğinde ünlü müzikşinas ve zâkirbaşlıklar yetişmiştir. 700 kadar ilâhiyi notaya alıp bir koleksiyon hazırlayan Ali Rıza Şengel bunlardan biridir. Bu koleksiyonun büyük bölümü Abdülkadir Töre'nin koleksiyonuyla birleştirilerek dokuz cilt halinde yayımlanmıştır (Yusuf Ömürlü, *Türk Müsiki-si Klasiklerinden İlahîler*, İstanbul 1979-1996).

Rifâîyye'nin Kolları. Rifâîyye'nin şubesi veya kolları olarak anılan tarikatların birbirinden hangi hususlarda farklı olduğuna dair ilgili kaynaklarda bilgi verilmemektedir. Bundan hareketle kol isimlerinin çeşitli bölgelerde tarikatı temsil eden ya da yayılmasını sağlayan ilk şahsiyetlerden ileri geldiği, bu kolları seyrü sülûk esasları bakımından ana tarikatın ve birbirinden ayrıran herhangi bir özelliğinin bulunmadığı söylenebilir. Nitekim ilk dönemlerden itibaren Rifâîyye'nin ana kolu veya en yaygın kolu olduğu anlaşılan Sayyâdîlik içindeki uygulamanın Ümmüabide'de mevcut ana tarikatın pek farklı olmadığı görülmektedir (Tahrâli, *Ahmad al-Rifâî*, s. 347).

Bir Rifâî
şeyhi tasviri
(*Türkische
Gevänder und
Osmanische
Gesellschaft*,
İstanbul 1966,
lv. 134)

1. **Harîriyye.** Ahmed er-Rifâî'nin kızından torunu Ebû'l-Hasan Ali el-Harîrî (ö. 620/1223) tarafından kurulmuştur (Harîrîzâde, I, vr. 288^b-293^a; Hüseyin Vassâf, I, 245). Harîrî Suriye'de Rifâîliği başlatan ilk şeyh olarak bilinir. Müridlerinden Ebû Muhammed Ali el-Harîrî b. Ebû'l-Hasan ile (ö. 645/1247) isim benzerliğinden dolayı bazı yazarlar bunlarla ilgili bilgileri birbirine karıştırmıştır (Tahralı, *Ahmad al-Rifâî*, s. 349-350). 2. **Sayyâdiyye.** Ahmed er-Rifâî'nin kızından diğer torunu İzzeddin Ahmed es-Sayyâd (ö. 670/1271) tarafından kurulmuştur (Harîrîzâde, II, vr. 58^b, 261^b; Hüseyin Vassâf, I, 243). Tarikatın en yaygın kolu olup Irak, Suriye, Mısır, Hicaz ve Yemen'de yayılmıştır. 3. **İmâdiyye.** Kaynaklarda Ahmed er-Rifâî'nin halifelerinden olduğu kaydedilen İmâdüddin el-Ekber'e nisbet edilmiştir (Harîrîzâde, II, vr. 60^b; Hüseyin Vassâf, I, 245). 4. **Keyyâliyye.** Ümmüabide köyünde doğan İsmâil el-Meczûb el-Keyyâl tarafından kurulmuştur (Harîrîzâde, III, vr. 93^b-95^a; Hüseyin Vassâf, I, 244-245). Şeyh İsmâil, Moğollar'ın 656'da (1258) Irak'a girişinden sonra memleketinden ayrılıp Halep'e gitmiş ve ölümüne kadar orada faaliyet göstermiştir. Bazı kaynaklarda Keyyâliyye'nin kurucusu ile İsmâil el-Keyyâl b. İbrâhim el-Belhî (ö. 900/1495 civarında) birbirine karıştırılmıştır (Tahralı, *Ahmad al-Rifâî*, s. 351). 5. **Cendeliyye.** Şam yakınlarında Menîn'de türbesi bulunan Cendel b. Muhammed er-Rifâî (ö. 675/1276) tarafından kurulmuştur (Harîrîzâde, II, vr. 60^{a-b}; Ahmed b. Muhammed el-Veterî, s. 107; Hüseyin Vassâf, I, 245). 6. **Dîriyye.** Azîziyye olarak da bilinir. Ahmed er-Rifâî'nin İskenderiye'ye gönderdiği halifelerinden Ebû'l-Feth el-Vâsîrî'nin müridi Ebû'l-Feth el-Baltacî'nin halifesi Mısırlı Abdülazîz b. Ahmed ed-Dîrîni'ye (ö. 694/1295) nisbet edilmiştir (bk. **DİRİNİ**). 7. **Atâiyye.** Kudüs civarında medfun bulunan Muhammed Atiyye er-Rifâî'ye (VII./XIII. yüzyıl) nisbet edilmiştir (Harîrîzâde, II, vr. 60^b; Hüseyin Vassâf, I, 245). 8. **Katnâniyye.** Seyyid Hasan el-Katnânî'ye (ö. 747/1346) nisbet edilmiştir (Harîrîzâde, II, vr. 60^b; III, vr. 73^b-74^b; Hüseyin Vassâf, I, 245). 9. **Nûriyye.** Nureddin Habîbullah el-Hadîsî tarafından kurulmuştur (Harîrîzâde, III, vr. 212^a; Hüseyin Vassâf, I, 245). 10. **İzziyye.** Ebû'l-Feyz Hüseyin el-İzzî el-Mısırî tarafından kurulmuştur (Harîrîzâde, II, vr. 58^b-59^a; Hüseyin Vassâf, I, 245). 11. **Cebertiyye.** İsmâil b. İbrâhim el-Cebertî'ye (ö. 806/1403) nisbet edilmiştir (bk. **CEBERTİ**, İsmâil b. İbrâhim). 12. **Fenâriyye.** Antakyalı Şeyh Abdurrahman b. Muhammed el-Hanefî'den hilâ-

fet alan Molla Fenârî'ye (ö. 834/1431) nisbet edilmiştir (Kemal b. Ahmed Ahlatî, vr. 17^a-21^b; Harîrîzâde, II, vr. 59^a; Hüseyin Vassâf, I, 245). 13. **İseviyye.** Muhammed b. İlsâ (ö. 930/1524) tarafından Mağrib'de kurulmuştur (*El²* [İng.], VIII, 526). 14. **Şa'râniyye.** Abdülvehhâb eş-Şa'rânî'ye (ö. 973/1565) nisbet edilmiştir (bk. **ŞA'RÂNÎ**, Abdülvehhâb b. Ahmed). 15. **Burhâniyye.** Burhâneddin İbrâhim b. Ömer b. Ali el-Alevî'ye nisbet edilmiştir (Harîrîzâde, II, vr. 59^b; Hüseyin Vassâf, I, 245). *Tibyân*'da kaydedildiği şekliyle Burhâneddin İbrâhim'e biri Cemâleddin Abdülhamîd b. Abdurrahman el-Kûhî, diğeri Ebû'l-Abbâs Ahmed b. İbrâhim el-Cebbâs vasıtasıyla iki farklı silsile ulaşmakta ve Burhâneddin İbrâhim iki ayrı kolun kurucusu olarak görülmektedir. 16. **Fazliyye.** Ahmed er-Rifâî'nin neslinden Hindistanlı sûfî Cemâleddin Muhammed b. Fazlullah el-Hindî el-Burhânî'ye (ö. 1029/1620) nisbet edilmiştir (Harîrîzâde, III, vr. 31^b-35^a; Hüseyin Vassâf, I, 245). 17. **Cemîliyye.** Cemâleddin el-İrâkî'ye nisbet edilmiştir (Harîrîzâde, II, vr. 60^b; Hüseyin Vassâf, I, 245). 18. **Sebsebiyye.** Süleyman es-Sebsebi'ye nisbet edilmiştir (Harîrîzâde, II, vr. 60^b; Hüseyin Vassâf, I, 245). 19. **Mahmûdiyye.** Mahmûd ez-Zencî'ye nisbet edilmiştir (Harîrîzâde, II, vr. 60^b). 20. **Aclâniyye.** Şam'da nakîbüleşraf olan Muhammed b. Aclân el-Hüseynî'ye nisbet edilmiştir (Harîrîzâde, II, vr. 60^b; Hüseyin Vassâf, I, 245). 21. **Mahdûmiyye.** Mahdûm-ı Cihâniyân'a (ö. 785/1384) nisbet edilmiştir (Harîrîzâde, II, vr. 60^b). 22. **Ulvâniyye.** Ahmed el-Ulvân'a nisbet edilmiştir (Hüseyin Vassâf, I, 246). 23. **Ma'rûfiyye.** Hüseyin Vassâf'ın Şeyh Ma'rûfî'ye nisbet ederek Ma'rûfiyye adıyla kaydettiği bu kol (*Sefîne*, I, 246), Şeyh Mehmed Ma'rîfî (ö. 1279/1863) adına nisbet edilen Ma'rîfiyye ile (Ma'rîfiyye) aynı olmalıdır. XIX. yüzyılda ve XX. yüzyıl başlarında İstanbul'da Kartal, Kasımpaşa, Toygartepe'de ve Manisa şehrinde bu kola ait tekkeler olduğu bilinmektedir (bk. **MÂRİFİ TEKKESİ**). 24. **Vâsîtiyye.** Hüseyin Vassâf sadece adını zikrettiği bu kol hakkında (*Sefîne*, I, 245) başka mâlûmat vermemiştir. Ancak isminden Ahmed er-Rifâî'nin Mısır'a gönderdiği halifesi Ebû'l-Feth el-Vâsîrî ile (ö. 632/1234-35) meydana gelen bir kol olduğu tahmin edilebilir. Nitekim Murtazâ ez-Zebîdî, Ebû'l-Feth el-Vâsîrî'den Zekerîyyâ el-Ensârî'ye kadar gelen bir silsile kaydetmiştir (*İk'd*, s. 59).

Bu kollardan başka Mısır'da Bâziyye, Mâlikiyye, Hulûliyye adıyla kolların oluştuğu (İA, XII, 13-14), genellikle müstakil bir

tarikât olarak değerlendirilen Bedeviyye'nin, kurucusu Ahmed el-Bedevî'nin müridlerinden Şeyh el-Berrî'nin silsilesinin Ahmed er-Rifâî'ye ulaşması sebebiyle Rifâiyye'nin bir kolu olarak da ele alındığı (*DİA*, V, 318), Halep şeyhü's-şüyûhu Zeynelâbidîn el-Cezerî'nin birkaç tarikâtın yanı sıra Rifâiyye'den de hırka giydiği (*Gazzî*, II, 145), Zeyniyye tarikâtının kurucusu Zeynüddin el-Hâfî'nin şeyhi Abdurrahman Şîrsî, Rifâiyye'den de hilâfet aldığı için esasen Sühreverdiyye'nin bir kolu sayılan Zeyniyye'nin Rifâiyye'nin de kolu olduğu ve aynı zamanda Sühreverdiyye ile Rifâiyye'yi birleştirdiği (Harîrîzâde, II, vr. 59^b-60^a, 107^b) kaydedilmektedir. Murtazâ ez-Zebîdî, Seyyid Abdurrahman b. Mustafa el-Ayderûs (ö. 1192/1778) vasıtasıyla kendisine ulaşan bir silsile kaydetmiştir (*İk'd*, s. 58-59).

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed er-Rifâî, *el-Burhânü'l-mü'eyyed*, Dımaşk, ts., s. 33, 46, 62-63, 88, 94; a.mlf., *el-Mecâlisü's-seniyye: Sohbet Meclisleri* (trc. Ali Can Tatlı), İstanbul 1996, s. 17-18, 53; Sibt İbnü'l-Cevzî, *Mir'âtü'l-zamân*, s. 370-371; İzzeddin Ahmed es-Sayyâd, *el-Ma'ârifü'l-Muhammediyye fî'l-uezâ'ifi'l-Ahmediyye*, İstanbul 1305, s. 58, 64; İbn Hallikân, *Vefeyât* (Abdülhamîd), I, 154; Safiyyüddin İbn Ebû'l-Mansûr, *Risâle: Biographies des maîtres spirituels connus par un cheikh égyptien du VIIe/XIIIe siècle* (nşr. ve trc. D. Grill), Kahire 1986, tercüme edenin girişi, s. 30; Ahmed b. İbrâhim el-Fârûsî, *İrşâdül-müslimîn li-tarîkatî şeyhî'l-mütakîn*, İstanbul 1307, s. 3-7, 27, 32, 39-40, 81, 92-112; Ali b. Hasan el-Vâstî, *Hulâşatü'l-iksîr*, Kahire 1306, s. 68-70; Abdurrahman Ebû'l-Ferec el-Vâstî, *Tabakâtü'l-hurkatî's-şüfiyye*, Kahire 1305, s. 35; a.mlf., *Tiryâku'l-muhibbîn fi şireti sulţânî'l-'ârifîn*, Bibliothèque Nationale de Paris, code 5291, vr. 266^b-267^a; Eflâkî, *Âriflerin Menkıbeleri* (trc. Tahsin Yazıcı), İstanbul 1973, II, 149-150, 287; İbn Battûta, *Seyahatnâme* (trc. A. Sait Aykut), İstanbul 2004, I, 260-261, 417, 425, 427, 471; Kemâl b. Ahmed Ahlatî, *Münevvirü'l-ez-kâr fi zikri silsileti'l-meşâyih*, Hacı Selim Ağa Ktp., Kemankeş, nr. 253, vr. 17^a-21^b; Sübkî, *Tabakât*, V, 75-80; M. Sirâceddin el-Mahzûmî, *Şihâhu'l-aşbâr*, İstanbul 1306, s. 73, 92-96, 117-118; Gazzî, *el-Kevâkibü's-sâ'ire*, II, 145; D'Ohsson, *Tableau général*, IV, 661-662; Zebîdî, *İk'd*, s. 58-59; Harîrîzâde, *Tibyân*, I, vr. 288^b-293^a; II, vr. 51^b, 58^b-61^b, 261^b, 273^a-274^b; III, vr. 31^b-35^a, 73^b-74^b, 93^b-95^a, 212^a; Ahmed b. Muhammed el-Veterî, *Ravzatü'n-nâzîrîn ve hulâşatü Menâkıbî's-şâlihîn*, Kahire 1306, s. 106-107; Yahyâ b. Sâlih el-İslâmbolî, *Tarîkat Kıyafetleri* (haz. M. Serhan Tayşî - Mustafa Aşkar), İstanbul 2006, s. 73-74, 77-79, 147-150, 170, 186, 193; Sayyâdî, *Kılâdetü'l-cevâhir*, Beyrut 1301, s. 69, 218, 299-301, 366-367; a.mlf., *el-Kavâ'idü'l-me'rûfiyye fi usûli'l-tarîkatî'r-Rifâ'iyye*, İstanbul 1305; M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* (İstanbul 1919), Ankara 1966, s.174; a.mlf., *L'influence du Chamanisme turco-mongol sur les ordres mystiques musulmans*, İstanbul 1929, s. 12-13; a.mlf., *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*, Ankara 1959, s. 95-96; Kenan Rifâî, *Ahmed er-Rifâî*, İstanbul 1340, s. 155-164, 167-168, 179-183, 228; Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ* (haz. Mehmet Akkuş - Ali Yılı-

maz), İstanbul 2006, I, 243-246; *Amasya Târîhi*, II, 489; III, 8; H. Laoust, *Essai sur les doctrines sociales et politiques de Taki-d-Din Ahmad b. Tamiya*, Kahire 1939, s. 92; a.mlf., *Les schismes dans l'Islam*, Paris 1965, s. 248; Enver Behnan Şapolyo, *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi*, İstanbul 1964, s. 464-465; Necmi Tarkan, *Kartal'da Kurulmuş Bir Tarikat Ma'rifiye*, İstanbul 1964, s. 3-18; Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârisi I*, s. 24; a.mlf., *Aurupa'da Osmanlı Mi'mârî Eserleri II*, s. 365, 391; a.mlf., a.e. III, s. 46, 84, 109, 211, 292, 316; a.mlf., a.e. IV, s. 107, 181, 122, 260, 296; J. S. Trimmingham, *The Sufi Orders in Islam*, Oxford 1971, s. 39, 40, 45; Mustafa Tahrallı, *Ahmad al-Rifâi, sa vie, son oeuvre et sa tarîqua* (doktora tezi, 1973), Sorbonne Nouvelle Paris III, tür.yer.; a.mlf., "Ahmed er-Rifâi", *DİA*, II, 127-130; O. Depont - X. Coppolani, *Les confréries religieuses musulmanes* (nşr. M. J. Cambon), Paris 1987, s. 328-329; G. Veinstein - N. Clay, "l'Empire ottoman", *Les voies d'Allah* (ed. A. Popovic - G. Veinstein), Paris 1996, s. 323, 339; Reşat Öngören, *Osmanlılar'da Tasavvuf*, İstanbul 2000, s. 19; Yûsuf Hâşim er-Rifâi - Mustafa er-Rifâi, *el-İmâmü's-Seyyid Ahmed er-Rifâi*, Dımaşk 2002, tür.yer.; Hür Mahmut Yücer, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf (19. Yüzyıl)*, İstanbul 2003, s. 114, 390-424; Necdet Okumuş, *Manisa Rifâi Dergâhi Entekelliler: Bir Tekkenin Tasavvufi ve Sosyal Tarihi*, Manisa 2003; Metin İzeti, *Balkanlarda Tasavvuf*, İstanbul 2003, s. 211-222; Ramazan Muslu, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf (18. Yüzyıl)*, İstanbul 2004, s. 547-556; Nurhan Atasoy, *Deriş Çeyizi: Türkiye'de Tarikat Giyim-Kuşam Tarihi*, Ankara 2005, s. 136-145; Selami Şimşek, *Edimeli Kabûlî Mustafa Efendi, Hayatı, Eserleri, Tasavvufî Görüşleri, Kenzü'l-esrâr ve Dîvân'ı*, İstanbul 2005, s. 29; İbrâhim er-Râvî, *es-Seyr ve'l-mesâ'î fi ahzâbi ve evrâdi's-seyyid el-gavsi'l-kebir Ahmed er-Rifâi* (nşr. Abdülcelil Atâ), Dımaşk 2006, s. 159-195; C. Mayeur - Jaouen, "Maîtres, cheikhs et ancêtres: Saints du delta à l'époque mamelouke", *Le développement du soufisme en Egypte à l'époque mamelouke*, Le Caire 2006, s. 41-50; Tahsin Özgüç - Mahmut Akok, "Develi Âbideleri", *TTK Belleten*, XIX/75 (1955), s. 382; E. Bannerth, "La Rifâiyya en Egypte", *MIDEO*, X (1970), s. 20-21; A. Popovic, "Les derviches balkaniques: La Rifâiyya", *ZBalk.*, XXV/2 (1989), s. 176-192; XXVI/2 (1990), s. 142-

183; Sadi Bayram, "Amasya-Taşova-Alparslan Beldesi Seyyid Nureddin Alparslan er-Rufâi'nin 655 H./1257 M. Tarihli Arapça Vakfiyesi Tercümesi ile 996 H./1588 M. Tarihli Seyyid Fettah Velî Silsile-nâmesi", *VD*, XXIII (1994), s. 31-74; R. Elsie, "Islam and the Dervish Sects of Albania: An Introduction to Their History, Development and Current Situation", *IQ*, XLII/4 (1998), s. 269-279; Louis Massignon, "Harîriye", *IA*, V, 238-239; a.mlf., "Tarikat", a.e., XII, 13-14; C. E. Bosworth, "Rifâ'iyya", *El²* (İng.), VIII, 525-526; Ali Refîi, "Rifâ'iyye", *DMT*, VIII, 290-291; Mustafa Kara, "Bedeviyye", *DİA*, V, 318; Ekrem Işın, "Rifâilik", *DBİst.A*, VI, 325-330; Ömer Tuğrul İnâncer, "Rifâilik (Rifâilik'te Zikir Usûlü ve Müsiki)", a.e., VI, 330-331. MUSTAFA TAHRALLI

RİFAT BEY, Sermüezzin (1820-1888)

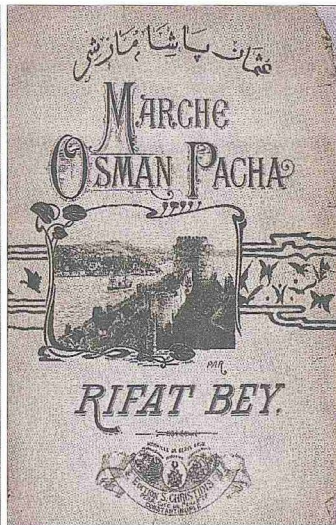
Türk müsikisi bestekârı, hânende.

İstanbul'da doğdu. Babası II. Mahmud dönemi bestekârlarından Tanbûrî Keçi (Şirin) Ârif Ağa, annesi Hamâmîzâde İsmâil Dede Efendi'nin kızı Hatice Hanım'dır. III. Selim devrinden beri Enderun'da bulunan babası vasıtasıyla küçük yaşta Enderun Mektebi'ne girdi. İlk müsikî bilgilerini meşk-hânde aldığı derslerden edindi. Özellikle Eyyûbî Şâhinbeyzâde Mehmed Bey, dedesi Hamâmîzâde İsmâil Efendi, Hacı Ârif Bey, Hâşim Bey ve Âmâ Sebûh'tan yararlandı. II. Mahmud'dan itibaren beş padişah döneminde sarayda musâhib-i şehriyârî, sermüezzinlik, Enderun'da müsikî hocalığı, fasl-ı hümayun serhânendeliği ve Muzika-i Hümayun Türk Müsikisi Bölümü müdürlüğü yapan Rifat Bey sarayda miralay rütbesine kadar yükseldi. Bilhassa Sultan Abdülaziz'in yakınlığını kazanmış ve padişahın Mısır seyahatinde (1863) beraberindeki heyette yer almıştır. İstanbul-

da vefat eden Rifat Bey'in mezarının nerede olduğu bilinmemektedir.

Zamanının en meşhur hânendelerinden olan Rifat Bey ayrıca bestelediği eserlerle devrin önde gelen bestekârları arasında yer almıştır. Hacı Ârif Bey'den büyük olmasına rağmen bestekârlığa ondan daha geç başlayan Rifat Bey, Hacı Ârif Bey ve Şevki Bey'den sonra şarkı formunu geliştirerek bu formun en tanınan bestekârı sayılmıştır. Geleneksel kurallara bağlılığın ön planda olduğu eserlerinde kullanılan makamların bütün incelikleriyle işlendiği, melodilerin zarif motiflerle süslediği görülmür. Kırım savaşında kazanılan zafer dolayısıyla (1855) bestelenen, "Sivastopol önünde yatar gemiler" mısraıyla başlayan Sivastopol Marşı ile 1871-1872 Yemen harekâtı sırasında Yemen çöllerinde bulunan askerlerin duyduğu vatan özleminin dile getirildiği "Annem beni yetiştirdi bu ellere yolladı" mısraıyla başlayan Alay Marşı günümüz marş repertuarının gözde eserlerindendir. Rifat Bey'in tertip ettiği muhayyer-kürdî makamını ilk defa kullandığı, "Ey keremkâr-ı mekârim-perver-i âlîtebâr" mısraıyla başlayan Hamidiye Marşı ile hisar-bûselik makamında bestelediği, "Tâmir eyledik meydan bizimdir" mısraıyla başlayan Osman Paşa Marşı, Muzika-i Hümayun kumandanlarından Callisto Guatelli Paşa tarafından çok sesli olarak düzenlenmiştir.

Mevlevîyye tarikatına mensup olan Rifat Bey, âyin formunun seçkin eserleri arasında yer alan ferahnâk ve sûzinak makamlarında iki âyinin yanı sıra ilâhileriyle de dinî müsikide gücünü ortaya koymuştur. Bunlar arasında, "Yâ Habîballah meded eyile!" mısraıyla başlayan sûzinak, "Müş-tâk olup özlediğim" mısraıyla başlayan uşşak, "Mest ü hayrânım zâr ü gıryânım" mısraıyla başlayan şevkefzâ ilâhileriyle, "Şâh-ı iklim-i risâlet doğduğu aydır gelen" mısraıyla başlayan hüseyinî ve "Ey Resûl-i mir'ât-i Hak" mısraıyla başlayan sabâ tevşihleri bu sahadaki eserlerinden birkaçıdır. Çeşitli formlarda eser bestelemiş olmasına rağmen Rifat Bey bir şarkı bestekârı olarak tanınmıştır. En az yarısının unutulduğu söylenen şarkıları arasında, "Hâlimi arzuleyim sultânıma" mısraıyla başlayan bestenigâr; "Gülşen-i hüsnüne kimler varıyor?", "Niçin bûlbûl figân eyler, bahâr eymâmidir şimdi", "Sislendi havâ, taraf-ı çemenzârı nem aldı" mısralarıyla başlayan hicaz; "Gözden cemâlin çün ırağ oldu" mısraıyla başlayan muhayyer; "Bir dâme düştürd ki beni baht-ı siyâhım", "Gözümünden ey perî-rüyum", "Karlı dağı aştım geldim"

Sermüezzin
Rifat Bey'in
bestelediği
Osman Paşa
Marşı'nın
nesredilen
bir nüshasının
kapağı
ve ilk sayfası